

РЭДАКЦЫЯ

1/7
1990

Газета сродкі Іры М.Білашэўска ў Гародні

З усамінай найўнага з Беларусі

Я непрабачальна доўга ня мог зразумець, што адбываецца ў Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы, чаму народ і ўлады ненавідзяць самі сябе, беларускую мову і культуру?! Веру, як добры дурань, што ўсяму прычына парабкоўскае пеходжаньне маёй нацыі ды сталінскі вялікарускі фашызм. У беларускай дзяржаве глуміць беларускае чыстае вады ідыятызм! Усёроўна, што, для прыкладу, у Варшаве нельга было б азвацца папольску бяз рызыккі дастаць у зубы ад трамвайнага хулігана (у Мінску было прыблізна такое, калі загаварыў я па-беларуску, наіўна лічачы, што знаходжуся ў беларускай сталіцы; праўда, гадоў колькі назад).

Функцыянеры БССР, пачынаючы ад бабы на паштовым тэлеграфі і брыгадзіра, рэагавалі на беларускую нефальклёрную непрыстараднюю культурунасьць такім лямантам, што здабалася, неба заваліцца і сьвет кончыцца... А яны ж, думалася мне, без аніякае ласкі павінны быць абаронцамі нацыянальнага, хаця б таму, што знаходзяцца на службе ў б е л а р у с к а е дзяржавы.

Стаіць мне ўваччу маладая фельчарка ў ветэрынарнай лячэбніцы, што ля Янаўскага возера, куды зайшоў я быў пазваніць па справе ў блізкі Астравец, і гна, счуўшы маё беларускае маўленьне, кінулася на падворак, быццам схпілі яе ваніты, і да таго ж зрагаталася, апёршыся аб плот што аж пасінела! Калі б з мяне быў "калхозьнік", а не чалавек у гарнітуры і пад гальштукам, яна, магчыма, зрагавала б, як той астравецкі лейтэнант міліцыі: гаварыў на роднай мове па тэлефоне з кімсьці, хто абцяў яму пару вазоў гною на агарод пад бульбу, але да мяне, яшчэ і незнаёмца, катэгарычна па-руску, хоць я і тлумачыў яму, што ня усё разумю. Існа бель негр.

Я знаходзіў паралелі да нашай сытуацыі ў Беластоцкім краі. Фактычна, тое ж самае; уся розьніца ня болей як у тым, што пастаўлена нас на калені менавіта перад польскай мовай і культурай.

Усё думаў-перадумваў: чаму камунізм робіць з чалавека сьмяцьцё? І як гэта стала магчымым, каб беларус апынуўся ў грамадзка-псіхалгічным становішчы ажно

гоміям, чымсьці прым паганых царох да панскай Польшчы? Прым наўнасьці, як ні круці, уласнага дзяржаўнага ўтвареньня ды ў дадатак пры народаўладзьдзі, аб чым што-дзень чыталася ў газетах і штосекунды перадавалася па радыё, паказвалася ў тэлебачаньні...

Некалі ашаламіла мяне прыватнае выказваньне Цата-Мацкевіча, польскага манархіста, які кінуў-рынуў гульню ў эмігранцкі ўрад і вярнуўся ў 1956 годзе ў Польскую Народную Рэспубліку:

-Добрая сыстэма, элітарная, пахваліў ён польскі ЦК ПАРП. -Я заўсёды лічыў, што хамаў трэба трымаць за морду, хай аруць ды сеюць... Краінай павінна кіраваць арыстакратыя, гэта значыць, вярхі, і бачу, што так яно і ёсьць...

Ну, падумаўце самі: ці гэта не адказ на загадку, чаму расейскія чарнасоценцы сёньня знайшліся ў саюзе са сталіністамі? І чаму нямецкія бароны падтрымалі Гітлера? А гэты ж Адольф ня быў мармянеткай, як спрабуюць абдурваць нас з газетных палосаў ды графаманскіх кінакарцін; прыйшоў да ўлады ён у Нямеччыне больш легальна, чымсь бальшавікі ў Расейскай імперыі, а нацыская партыя называлася і рабочай і сацыялістычнай, і належылі да яе мільёны рабацятчае масы.

Зьявілася "перестройка". Галоўны яе дагэтуляшні атрыбут - "гласносьць", свабода друку і слова. Гледзячы, як намаганьні ўчынці Беларускай беларускай наткнуліся на бетонную сыяну з апаратнікаў і залежных ад іх штатамі кіраўніцкіх слаёў народу (нечуваная ў сьвеце слаўтая штатызацыя жэцьця!), да маёй сьвядомасьці прыйшла

недапушчальная раней банальная праўда: мы ж надалей каленія! Я ня буду занадта упарціцца, калі нехта завозьмецца даказваць, што аб"ектыўна з намі іначай і не магло быць... Вадзім Круталевіч у "Станаўленьні дзяржаўнасьці" шмат у чым упераканаў мяне. Няшчасьце Беларусі працягнецца так доўга, як доўга ў міжнароднай палітыцы будуць мець

значэньне арміі, кулак замест рацыі, аргумента. Нашы прапачуры, вядома, не прадбачылі, што расьселіся на будучым шляху з Эўропы ў Расею і з Расеі ў Эўропу, а потым ня было куды ім падзецца, усё наклалі штурхачоў у бакі...

Прэтрымліваючыся паняцьця каланіяльнага народу — усё тое, што адбываецца з намі, зробіцца чытэльным і ясным, уключна з дэталямі. Ёсьць праблема з мовай, — кажуць. Не дагагорваюць да канца, што праблема беларускае мовы ў Беларускай ССР — гэта праблема беларускасьці ўлады ў рэспубліцы. Чаму няма падобнай бяды, скажам, у Армэніі, Грузіі, Літве? Бо там уладу выконваюць людзі, якія ня згубілі пачуцьця айчыны, бацькаўшчыны, не перарабіліся ў касмапалітаў, якім напляваць на тое, дзе кіраваць і чым кіраваць, абы з пахвалою з цэнтра накіталт гісторыі старажытнага Рыма.

Яксьці не падаюцца інструментам розуму паводзіны імперскіх чыноўнікаў... Далейшае існаваньне Беларускае ССР у такім выглядзе — гэта ж палітычны жарт?! (Накіталт ніданяй Радэзіі.) Альтэрнатывай яму магла б быць ліквідацыя яе, аб чым даводзілася пачуць і ад сярэдняга рангу адміністрацараў: "Сушая чепуха вся эта БССР".

Аднак жа такая альтэрнатыва нярэальная, няхай сабе і выказалася б за ёю — бывала ўжо — дзевяноста дзевяць і дзевяць дзсятых працэнта ўсяго губернскага насельніцтва (у парадку референдума). Яе рэалізацыя, звычайна, дзіка кампраметавала б увесь Савецкі Саюз, яго наогул сэнс. Дык што застаецца? Адно, толькі беларусізацыя з вялізным рыпам, можа быць і з усенароднай дыверсіяй, але другога шляху няма. Беларускі манкурт мусіць ачалавечыцца! У цяперашні час ня будзе яму дадзена нагода для па-азіяцку радаснага самагубства, самазьні

штажэньня, самаадрачэньня, самааплёваньня. Н о в ы Савецкі Саюз проста ня зможа дазволіць сабе на гэткую нясуьветную ганьбу! Гэта ў ж о п а за ўсякай дыскусіяй, і ў гэтым наш ратунак. Сакрат Яновіч

ТАКОЕ Т Б М

На гарадской устаноўчай канферэнцыі ТБМ у Гародні прысутнічала 410 дэлегатаў з БССР. Выбіралі не тых, хто замяў на мове, хто хвалецца, каб яна ня знікла, а якраз наадварот... Такай была партыйная "устаноўка". Не знайшлося месца ў зале Алесю Беларозу, Уладзіміру Урбановічу, Марсі Саўкевічу...

Народны фронт ітурмам браў канферэнцыю. Старшыня гарвыканкома і яго намесніца праганялі "за угол" прадаваць фронцкі друк і значкі з нацыянальнай сімволікай. А дырэктар палата тэкстыльшчыкаў у выступленні крычаў: "Я считаю, что ужасающая ситуация, когда наш БЭЭНЭ сегодня продаёт значки по 1-50. Нужно наши белорусские значки по 2копейки продавать, когда у нас сегодня праздник." значкі куплялі і па дарагой цане.

Гарадскі галава Кудравец даў "высачайшы" давол на правядзенне канферэнцыі да пакінуў залу: у яго быў ішкі клопат - захаваць адміністрацыю на падзел горада на раёны, каб не засталіся браты-бюракраты без дармавага куска хлеба з чорнай ікрою...

"Ніводзін рускі і ніводзін паляк не зробіць такой шкоды для справы беларусізацыі, як наш, свой, тутэйшы беларускі мужык, які стаў рускім чыноўнікам" - успомнілася выказванне Чарвякова.

Простыя людзі прывыклі глядзець на беларускую мову вачамі начальнікаў. Гэта скажуць зверху, тое і рабіць будзем. А зверху казаў Дземянцэй: "Хто хадзіт, тот пускай і гаварыць"

З ВЫСТУПЛЕННЯ АКАДЭМІКА АСТРОУСКІЯ Ю.М.

Нацыянальная свядомасць - гэта разуменне адзінства. Раскажу вам казку пра сваю сям'ю. Маці мая з палешукоў. У 1916 годзе трапіла на Урал. І там пытаецца ў яе: "Якая жа вы нацыянальнасць?" - "Ня ведаю..." Зніклая рэч у той час... Спяталі: "Адкуль?" - і запісалі беларускай.

Лёс склаўся такім чынам, што маці засталася ў савецкай краіне. А уся яе радня - браты, бацька і маці - апынуліся ў Польшчы, ля Драгічна. Палякі праводзяць пераліс. "Хто вы?" "Праваслаўныя." - "А? То - рускія".

Запісалі іх усіх у партыю рускімі. Прайшло некалькі гадоў, мелодны матчы брат Антон закахався ў польку з Драгічна. Трэба ісьці да шлюбу. Куды ж ісьці - у царкву ці ў касцёл? Ну, ён, як жартуючы кажу, выбраў афіцыйную партыйную рэлігію - пайшоў у касцёл, і з таго часу стаў палякам. Ён зараз жыве ў Лодзі, з жонкай вьехаў туды пасля вайны.

Дык хто ж я?... Бацька мой з-пад Баўрыска, з каталікоў таксама, але лічыў сябе беларусам. Выкладаў беларускую мову і літаратуру. Але ўспамінаю сваю цётку Галену, бацькаву сястру, якая лічыла сябе полькай, а магла па-польску сказаць два словы "даень добры" і "давідзэня", і нічога больш... "Я, - кажа, - полька, бо польскае вера"... У нас большасць насельніцтва - беларусы, але лёсам гісторыі распісаныя па-рознаму ў нашарце. Давайце ж прысьвяцім сваю дзейнасць, каб мы былі адзіным народам.

ПОГЛЯД СПІДРЫШНІ СРОНДУ КУЛЬТУРЫ І ПРАРЭКТАРА ГАБРУСЕВІЧА

...І калі вы мне дазволіце, я выкажу свой падыход да вырашэння беларускай праблемы ў пачатку такім вобразе. Анна Ахматава ў лютым 1942, а вы ведаеце, што тады за час, - напісала верш Гэты верш называецца "Мужество" па-руску, а па-беларуску "Мужнасць". І яго вам зараз прачитаю. Мы знаём, што нинче лежыт на васах і што совершаецца-кляе. Час мужества пробил на наших і мужество нас не покинет. Часах Не страшно под пулями мертвыми. Не страшно остаться без крови. И мы сохраним тебя, русская речь, Великое русское слово.

Вот, на мой взгляд, единственный подход к решению...

(сьмех у зале) вырашэнню праблем. Я ўпэўнены, ня можа быць замнога беларускай мовы, ня можа быць замнога беларускай культуры, ня можа быць замнога беларусізацыі, бо, ну хача бы ў нас Беларусь, значыць, так, колькі бы ня было моў у Беларусі, колькі бы ня было культур, колькі бы ня было беларусізацыі, яе многа ня будзе. І самае галоўнае, што яна ні ў якім разе не пагражае ні дзяржаўнасці нашай, ні асобе, ці тая асоба беларуская, ці тая асоба руская, ці тая асоба польская, нікому не пагражае... І вось мой погляд на гэтую справу: беларусізацыя, беларусізацыя і яшчэ раз беларусізацыя - развіццё рускай культуры, развіццё польскай культуры, развіццё татарскай культуры, развіццё беларускай культуры. Дайце нам больш культур! Вы скажаце, ну, вось, як сьпявае... Вось выступаў акадэмік Астроўскі. Ён сказаў тут - треба ствараць народ. Няма народу!!! Няма нікога народу!!! Наш вопыт 70 гадоў - гэта мае, гэта мае думкі! - тут можна сказаць, паказаў, што ў Савецкім Саюзе чалавек ня хоча быць проста, так сказаць, запраграмаваным ён хоча быць беларусам, палякам і рускім і гэтак далей...

Як жа гэта зрабіць? Дарагія сябры! А зрабіць гэта проста. Я заклікаю тых, хто стане членам беларускага таварыства ТБМ і асабліва я заклікаю тых, каго мы сягоньня абярэм у раду. Тут треба абраць людзей разумных, па-першае, а другіх - якія хочуць працаваць, а не гавараць, каб усё тут забаць і пайсьці..

ВАГОНЬ І ПОЛЫМЯ

Прачнуўся дырэктар палата культуры тэкстыльшчыкаў: -І сядзіце в зале сегодня, кричащие за белорусский язык, который они сами потеряли, а не кто-то из нас потерял, за 20 лет я не видел ни одного, кто бы пришёл ко мне и сказал: Товарищ директор, дай нам зал, мы хотим говорить по-белорусски... А мы сегодня обвиняем всех - обвиняем партию обвиняем советскую власть...

У зале сядзелі адстанічкі, яны прыехалі з Казані, Рязані пасьвіць гэты беларускі ста-так. Яны прывыклі на сходах спаць з адкрытымі вачыма, і на гэтым спалі. А як трэба было галасаваць, то галасавалі супраць: супраць беларускае мовы, супраць ТБМ і усіх ягоных пастаноў і рэзалюцыі... Старыя, нямоглыя. Стаміліся ад беларускага нарэччя ці дыялекту, многія у перапынку пайшлі дадому адпачыць. А калі прагаласавалі ў падтрымку моўнае праграмы Народнага Фронту, адна з дэлегатак ад партпарата абурлася, сарвалася на кояк: "Нямэ кворума!"...

КІРАЎНІК „ПАХОДНІ“ ЖУКОЎСКІ А.Д.

Пер Гюнт быў вялікім канфармістам. Ён заўважаў зло і бруд. А яму кажуць: "Давай, мы табе трохі падрапаем у воку - і та ўбачыш, якія прыгожыя нашы тролі, бруд табе падасца золатам, а зло - дабром. Пер Гюнт на гэта не згадзіўся. Зараз "таварышы" хацелі б, каб мы сталі пергюнтамі, якія згадзіліся б... Каб нам падрапалі ў воку і мы гэтае калецтва лічылі за нейкую дасканаласць. Каб гэтае калецтва пераходзіла ў спадчыну ад пакалення да пакалення. Не, гэтага ня будзе!

СУМНЫЯ ДУМКІ НА ЦЬВЯРОЗУЮ ГАЛАВУ

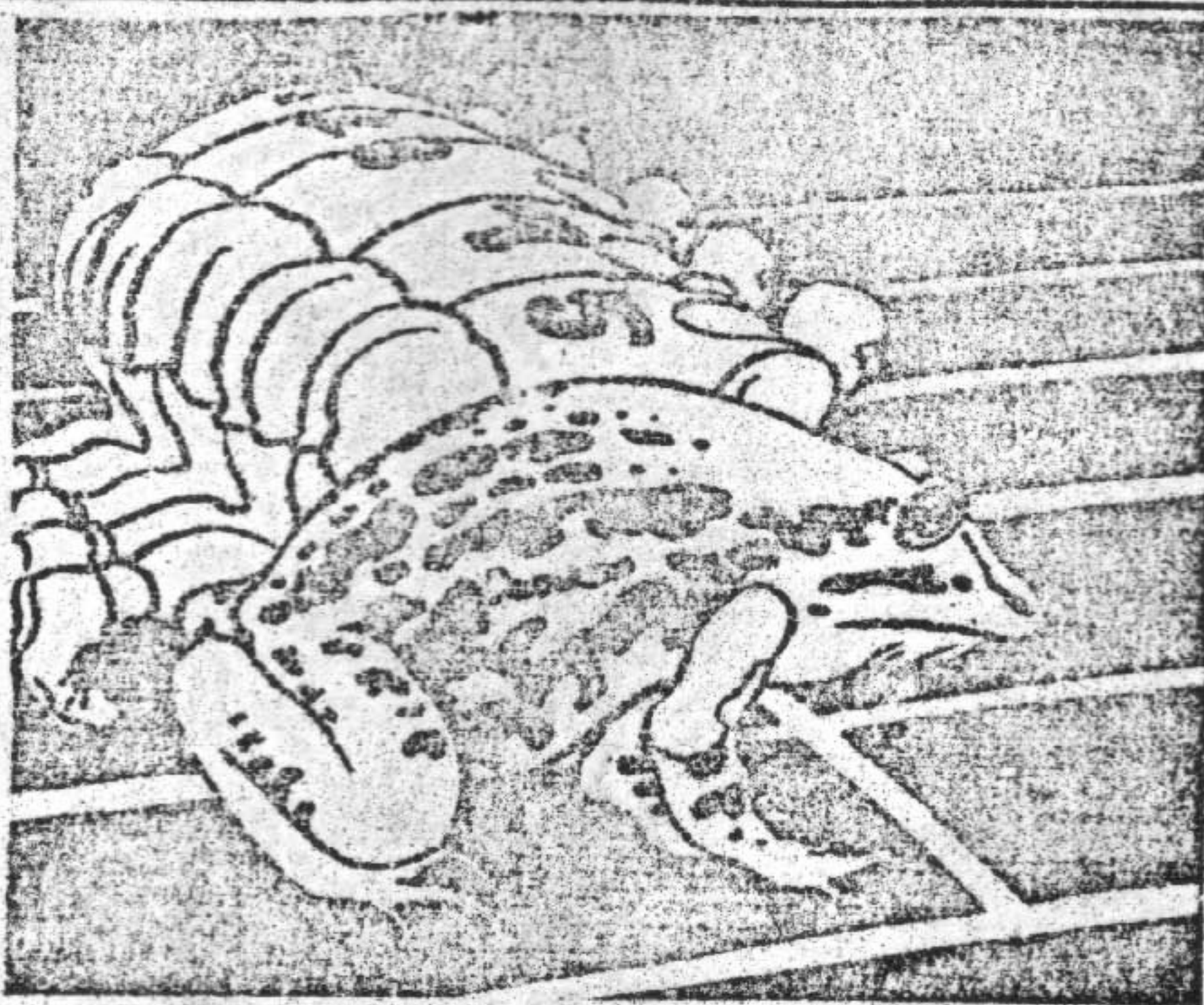
Хто ж перамог: ці бюракат беларуса, ці беларус бюраката? Мы ачмуралі ад лёгкай перамогі, цешыліся, што падтрымалі саміх сябе. Але толку ад гэтага ня болей, чым ад падраных нагавіцаў: куды нагу ня усунь, усюды дзірка.

У склад рады ТБМ увайшлі паважаныя вучоныя Б.М. Астроўскі, І.Я. Лепешаў, А.М. Пяткевіч, група лідэраў БНФ.

Але ніхто з усёй рады ня мае ні грошай, ні ўлады. Цягнулі сакратара парткама аднаго з буйных прадпрыемстваў, ды й той высьлізнуў... Спачатку парадаваліся, што маем поўную свабоду і сьмяяліся з выказвання настаўніцы: "Каб тут сядзелі не намеснікі, а Кудравец і Алешын, я была б шчаслівая..." А цяпер і самі шкадуем.

Але ж партыйным начальнікам грошы патрэбны шчэ больш як ТБМ-у: зносіць барока, будаваць баракі ды "балванаў" ставіць. На развіццё беларускае мовы застаецца толькі хадзіць ды жабраваць.

Беларусізацыя ў Гародні, узяўшы на узбраенне фунда-ментальна распрацаваную праграму прарэктара і ідэоляга па нацыянальных пытаннях Габрусевіча набірае небывалы тэмпы. Таварышы Сямёнаў і Карыпідзэ кінулі лезунг: "Праз беларусізацыю да партакраты-зацыі!!"

17 снежня ў дзяржуніверсітэце адбылося вылучэнне кандыдатаў у дэпутаты. За лідэра Фонда культуры і спецыяліста па беларусізацы Габрусевіча галасавалі выключна яго верныя падхалімы.

Перамог малады дацэнт фізікі Міленкевіч А. Аднак вынікі канферэнцыі прызналі несапраўднымі. Бо прэзідыум канферэнцыі, які ўзначаліў сьпец па будоўлі камунізму Марскі, груба "парушыў" працэдуру галасавання. Ці не наўмысна?

Наш уласны лёс і лёс Беларусі залежыць ад нашае грамадзянскае сталасці.

Ніводнага сакалова ў Вярхоўны Савет, ніводнага сяменава ў абласны савет, ніводнага кудраўца ў гарадскі савет!!!

Людзі, якія думалі аднолькава, і людзі, якія ніяк не думалі, у новых саветах не патрэбныя. У новыя саветы — новых людзей!

КПСС пачала перабудову і хопіць зь яе.

Наменклатура і яе паслугачы зноў будуць абяцаць залатыя горы. Зноў будуць крычаць, што без партыі сьвету Божага ня відно. А апошні тыдзень перад выбарамі заваліць крамы таварамі, прадуктамі. Калі ж 4 сакавіка паверым іх абяцанням, ужо наступнай ноччу пасыля падліку галасоў іх забудуць самі абяцальнікі.

Даволі театру марьянетак у Вярхоўным Савеце ССРС!

Хопіць мяняць прозьвішчы, трэба мяняць сістэму!

Галасуйма за Беларусь!

Адбылася першая гарадзенская канферэнцыя БНФ.

Ік у кожнай паважачай сябе арганізацыі, тут узніклі два напрамкі — адзін за мову, а другі — за сьвінны і цялячыя языкі. У выніку дыскусіі высьветлілася, што ў Літве ёсьць літоўская мова і цялячыя і сьвінныя языкі, а ў нас — ні мовы, ні языкоў.

Пастанавілі: і каб мець сьвінны і цялячыя языкі, трэба перамагчы на выбарах, і рызыкуючы ўласнымі языкамі і галовамі, змагацца за родную мову. 2. Улічваючы крызіс у Расеі, аддаць як апошні продналог рускім іх язык. І дабесак: чужыя языкі — страшнее пістолета.

даў Марцін Грушэўскі. Усё. Значыць, ён падсадная бутка.

Пасыля вызваленьня партызаны такіх расстрэльвалі. Але я гэтага не зрабіў, няхай суд ім замайца. Яго судзілі як солтыса, а я быў за сьведку.

Прайшло шмат часу. Я зразумеў, што ў немцаў была такая палітыка — патэнцыяльных ворагаў забіраць у лагеры. Забралі ў нас 64 чалавекі. І ні пры чым тут Грушэўскі. Не ён выдаў бы, дык іншы. Тады ён атрымаў пяць гадоў і адбываў у Краснаярску.

Калі распачалі гэтую справу ў 1972 годзе, зьявіўся ліст Грушэўскага: ёсьць такі шпіён, нямецкі агент Карпюк. Відаць, гэтая пісьмо сфабрыкавалі, але фактаў у мяне няма. Перада мной дзілема: пацьвердзіць свае ранейшыя паказаньні, што ён нас выдаваў немцам, і паступіцца сваімі сёньняшнімі перакананьнямі ці адмовіцца ад тых паказаньняў, — я выбраў другое, хоць сам апынуўся ў крытычным становішчы.

Пытаньне: А якія справкі Вы "падрабілі"?

Адказ: Камбрыг Вайцяхоўскі выдаў мне справку, што я быў камандзірам партызанскага атрада, а калі яго ўзялі за жабры, то ён адмовіўся, сказаў, што Карпюк сам напісаў гэтую справку, а ён падпісаў яе, не чытаючы. Валодзя Карпюк даў мне справку, што пасылаў да немцаў з заданьнямі ў 1942 годзе, а як прыціснулі, і ён адмовіўся. Ну, астатняе мура там ідзе...

У мяне біяграфія на сем рамаўнаў.

Пытаньне: А што такое капо?

Адказ: Так, я быў памочнікам капо ў лагеры, дзясятнікам. Там цагельня была ў лагеры. Гэта дало мне магчымасьць уцячы. Чорта з два, я ўцёк бы, каб ня быў дзясятнікам. Спытай у тых, хто са мной сядзеў, як я сябе паводзіў. Я ж усіх ратаваў. Людзі і цяпер за мяне гарой.

Пытаньне: Назавіце, хто сядзеў з Вамі.

Адказ: Два браты Шапалі, Ліпскі Аляксандар, браты Цівунчыкі, адзін зь іх жыве ў Бераставіцы. Шмат хто ў Польшчы яшчэ жыве. Ну, я чалавек загартаваны, я цяпер спакойна на ўсё гляджу. Я ўжо гэтай хронікі сто дзясці старонак напісаў, "Варашылаўскія стралкі" — гэта толькі невялічкія фрагменты гэтай хронікі. А гэтыя шаўкі няхай пагаўкаюць.

Каментар-інтэрв'ю з Карпюком да протыкула ў "Гродзенскай праўдзе" за 23 снежня 1989 году.

Пытаньне:

Што гэта за абкам і што гэта за КДБ, якія дваццаць гадоў разбіраюць тую самую Вашу справу?

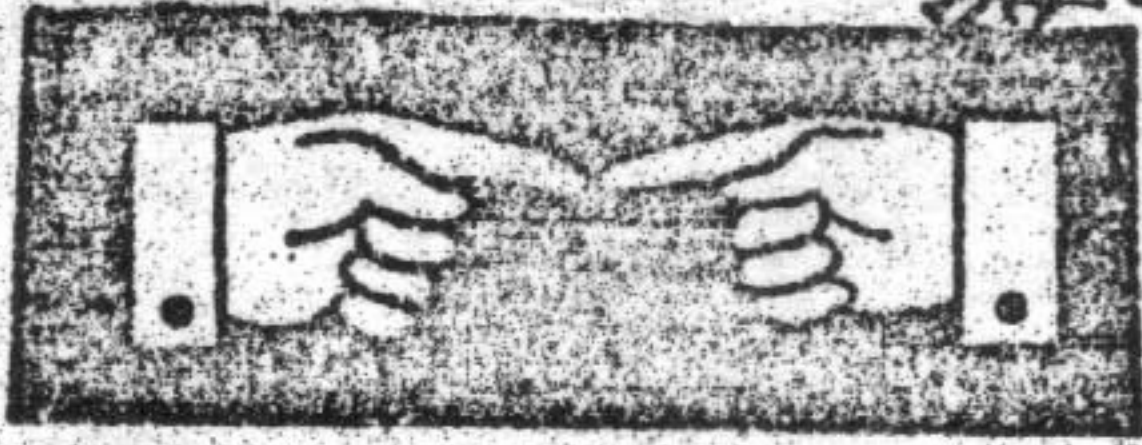
Адказ:

Разумееш, гэта сьведчыць не аб тым, якія яны моцныя, гэтыя бюракраты, гэтая кліка, а якая яна упартая, ніяк не здае пазіцыі, усё бачыць так, як хоча бачыць...

Гэтыя ўсе сталіністы задаюць тут тон. Перад імі начальнікі па звычцы стаяць на дыбачках: шкада іх, яны жа ваявалі, яны ж сздавалі, яны ж тожа людзі, яны ж голас імеют. А ўчора на засяданьні ў абкаме партыі ўсе мне спачуваюць: вы правільна, вы ўсё это правільна, і вывазілі, і людзей мучылі, усё очень здорово вы пішэце, но ведзь на-до как-то іх успакоіць...

Разумееш, я не кажу, што каб не выйшлі хлопчыкі з лезунгамі, не было б публікацыі ў "Гродзенскай праўдзе"... Але ў вас быў лёзунг — апублікаваць біяграфію Карпюка, вось яны далі, панімаеш, біяграфію, яе можна як хочаш, даваць...

Узялі нейкія там моманты, перакруцілі іх на свой лад. Вось напрыклад, з гэтым лягерам, што я там сорак марак атрымаў. Я сядзеў у карэннай Германіі. Парадкі ў лагеры былі абсалютна ідэнтычныя, як у сталінскіх, Гітлер узяў за ўзор савецкую лагерную сістэму. Можна было пасылаць пашылкі і грошы, вась бацька мне і брату чатыры разы прыслаў па 20 марак, што тады каштавала фунт масла. Грошы тыя нам не аддавалі, а мы за іх распісваліся ў ведамасьці. Дакуманты ў Штутгафе захаваліся, а гэты тып заехаў туды, сфатаграфавалі, дзе я распісваўся ў ведамасці лагернай пошты, але не за пашылку, а толькі за грошы... А дзе напісана, што я арыштанта і адкуль гэтыя грошы, ён не сфатаграфавалі... А толькі подпіс.

Пытаньне:

Гэта які тып?

Адказ: Сьледчы ў 1972 годзе, Фамін такі, падпадкоўнік, каторы ў Гродзенскім КДБ, калі мяне выключалі з партыі, дапрос здымаў. Гэта ў іх быў асноўны аргумент, па якім яны хацелі завесці крмінальную справу і пасадыць у турму. Але маю ў Польшчы добрага сябра Амеляноўвіча, які сам зьезьдзіў у Штутгоф, сфатаграфавалі тыя дакуманты поўнасьцю, перадаў праз граніцу, тады я палажыў іх у ЦК на стол, і прагарэла гэтая справа...

Пытаньне:

"Гродзенская праўда" яшчэ зрабіла з Вас даносчыка. Як тут было?

Адказ: З гэтым Грушэўскім, канешне, мой грэх якісьці ёсьць. Грушэўскі, наш вясковы сусед, быў разам з бацькам у камарты. Любіў выпіваць. Калі бацька арганізаваў забастоўку лесарубаў, то ён паехаў з сынам ламаць гэты штрайк. Мы пагарджалі гэтым Грушэўскім, білі яго вокны.

- Акрамя Вас, хто быў?

- Усё камсамольцы, пяць чалавек нас у вёсцы было.

- У якім годзе?

- У 35 годзе... З тых пор ува мяне засела нянавісьць да яго як да здрадніка. Ува ўсіх нас, ува ўсіх вяскоўцаў. Яго баяліся як панскага паслугача. З 1939 па 1941 такія былі зноў у пашане, ён выпіваць умеў, зямлі мала меў, а ў 41 прыйшлі немцы, і зрабілі яго солтысам... Ну, лагічна. Сям'я наша баялася яго; бо я з братам быў у партызанах.

У канцы 42 года мяне і брата арыштавалі. І яго арыштавалі. Але патрымалі пару дзён і выпусцілі. Пайшла чутка, што нас пра-

Неразлучны пленум

-Спадары! Сягоньня пленум
вырашае, як жа быць,
каб у задніцу каленам
хутка нам не зарабіць,
так што, хлопцы, пагаворым,
тут свае сярод сваіх...

Так! Каб мець надзейны кворум
абудзіце тых старых
ды працу, каб ідыёлят
перасеў бліжэй скды,
бо з падполья вылез ворат
за апошнія гады.

Тых брашураў ды газэтаў
разьвялося вельмі шмат...

-Ды ўсе ведаюць пра гэта,
у Дануты ж поўны склад!

Але тут не надта гламнеш,
бо Эуропа аж вішчыць,
а цяпер, куды ні глянеш,
без яе нямажна жыць.

-Мы жылі - а ім нямажна!...
-Мы стаялі - і стаім!...

-Прапаную: асыярожна,
але даць па мордзе ўсім
ды на хвост насыпаць солі,
калі нельга прышчаміць,
бо кіруючую ролю
ім яшчэ не адмяніць!

-А калі усё ж адмяняць?
Нашы ж гады - не адны.

-Пачакай - яны ажэняць!

Тыя ж сукіны сыны
Ужо цяпер, як маць дэжу,
у партыйны лезуць друк:
Юрка Вацляў паціху
наш "Маяк" прыбраў да рук,
гэты злодзей мае вопыт -
зь ім ня жарты і ня сьмех...

-А яго намесьнік Чобат
ўсе трыбуны абабер!

Ік пачне, то мёд і слодыч:
пра Народны Фронт пяе,
а ўжо потым - вось жа сволач!
па начальніках дае.

Каб рабіў хоць на заводзе -
там і подслух, і дагляд.
Лепш за ўсё, каб на "Азоце"...

-Дык рабіў. Палёр Юстрат.

-Гэта што яшчэ за дурань?!
Гэта новы той сапляр?!
Каб яму ды голай скурай
сесьці добра на страмяк!!!

Сам папёр, а банду тую ж
нам пакінуў пільнаваць?!
Іх жа ўсіх не арыштуеш,
бо ж галоснасьць, яе маць!

-А чаго зле жукоўскі?
да палякаў быў зайшоў
ды як вычасаў па-польску
шэрыць з усіх "таварышоў"
у залі пляскаюць, сьмяюцца,
і няма на іх бяды...

-А калі яшчэ зьбіруцца,
лякка какучы, жьды?

Тут нас кожнага прагрэе -
ад падэваў да бусоў!

Тры ж дзесяткі тых яўрэяў
горш за ўсіх беларусоў,
каб тым выдалілі гланды
ды бензінавай пілой!

-Гэта усё пашло з Таранды!
усё "Паходня" з Балбатнэй!

-Ат, "Паходня"! Памяркуе
ды разьдзецца да хат.
Горш, калі "Азот" страйкуе...
-Гэта зноў спраўнюк Юстрат
ды яго дурныя байкі...
Калі Чобат там сядзеў,
ня было ніякіх страйкаў,
кожны сам сабе трындзеў.

-Кіньце ўрэшце з тым Алесем -
мала іншых шчанюхоў?
Не адзін ён, падла, лезе,
пруць ужо з усіх бакоў.

Вы ж, марксісты, балбатаньнем
захлынуліся ізноў.

Ёсьць сур'ёзныя пытаньні,
хопіць тых агульных слоў,
апрытомнець час ад мараў
ды калгасных сьпелых ніў...

-Але хто разьвёў татараў?!
Іх жа Сталін адмяніў!

-Ды займемся ўрэшце справай!
Трэба вызначыць сьмялей,
як нам з гэткаў аравай
жыць і працаваць далей?
На каго кідаць працоўных?
З кім жа "Інтерфронт" зьбіраць?
А па вайшх мордах сонных
ніхалеры ня відаць!

-Але хто, проч ветеранаў,
дасьць у партыю салдат?
Чым залізваць будзе раны
наш магутны апарат?
Мы ж раней у камсамоле
зьмену пасьвілі ўвесь час,
а цяпер Падгорны Толік
адшчапляецца ад нас!

Што ён ходзіць ды хітруе?
Што ён меле, нібы шэф?
Хто тым жэўжыкам кіруе?
"нефармалы" з ВНО?!

-Вось і зь беларускай мовай...
Фронт хацелі разваліць...

А яны сваіх палову
нам жа здолелі ўшчапіць!
Чараліца, як дахоўка,
з ТБМ паляцеў.
Гэта што за падрыхтоўка!
Кожны плёў там, як хацеў!

-Ты чаго маўчыш, Алешын?
Што надзьмуўся, быццам рак?!
Ты ж прасіў, далі мы грошы.
А чаму ізноў бардак?!

-А ты сам зрабіў хоць нешта?!
Сам ты рак! І з мордай той!
Ты схаваўся ды сьмяешся
над партыйнаю бядой!
Хіба я палю ў народзе
тое гадкае сьвятло?!
Быў тут Якаўлеў Валодзя -
нам і гора ня было...

-Гэта усё ад Гарбачова,
гэта ён наслаў бяды...

-Цяц! А пікні больш хоць словы
пойдзеш, ведаеш куды!

Вядзьмак Гарадзенскі Трэці

Іх плазэрлізме неаавязко
ва, каб супадалі нашы думкі
з думкамі таго, хто прьслаў
а чьне і самі ўцяклі...
Хартаваць любім, адказваць
не...

Адрэсы засталіся тыя ж:
у Белавежскай пушчы,
па вул. Каліноўскага, 7 - 4
па вул. Багдановіча, 1 - 1
тэл. 45-22-54 і 44-01-27
самвыдрадактар Д. Бічэль,
друкарня Марціна Кухты

"Палітычнаму собеседніку" 12 1989 год

Перабудова выйшла з моды...
Пакуль не шлюць шчэ позыўкі да Мус,
Але шукаюць "ворагаў народа",
Зноў усьміхаецца Язеп у вус.
Гучыць з бачынаў тая ж мова...
Ды звыкла ўспрымаем кпіны.
Артыкул піша Таня Бумажкова -
Спакою не дае ёй слава Ніны.
14.12.89г. Базыль

апрэўніць Каліноў
1935. 26 студзеня

Бульбаю можна мьць хусьцё.
Дзеля гэтага бульбу вараць
настолькі, каб яна была мяг-
каў ды развалівалася ў ру-
ках. Потым націраюць ёю
хусьцё, як гэта робяць мы-
лам. Хусьцё ад гэтага наці-
раньня бульбаю становіцца
белым і чыстым. Асабліва
добра ужываць бульбу для
мьцьця фарбаваных матэрыя-
лаў, бо фарба ня зьлісць
ад бульбы, што часта бывае
ад мыла.

Сьвята, імперскае сьвята.
Танкі на пляцні равуць.
У турмы, у лягер, за краты
Вядзе нас "актабрыскі путь".

апрэўніць Каліноў
1938. 26 студзеня

Калі хто удавіўся, хай
апрэца моцна рукамі аб ла-
ву ці іншую рэч, і трэба
тады выцяць моцна ў плечы
кулаком. Калі гэта не пама-
гае, пробаваць асыярожна
выцяць косьць, якою чалавек
удавіўся, пальцамі; трэба
толькі пры гэтым улажыць
паміж зубоў паленца, каб
ня быць укушаным за руку.

Над нашай краінаю свастыкай зорка.
Партыйнай маюю паветра прагоркла.
Свабода у межах калючага дроту.
Хіба ж нам дадуць камуністы свабоду?

У Рыме сусьветным, у тым маўзалеі,
Шкляная труна, там вампір акалелы.
А побач на плошчы нябачнай ракою
Нявінная кроў разьлілася зь бядою.
Імпэрыя рухне, я веру ў час сьветлы,
У гісторыю кане савецкае пекла.
І выкінуць людзі "важдя" з маўзалея.
І толькі тады Беларусь расквітнее.

апрэўніць Каліноў
1936
26 студзеня

Вісельніку якнайскарэй
падрэзаць вяроўку, паддээрж-
ваўчы яго лаў пахі; рабіць
штучнае дыханьне; даваць
нюхаць этэр, аманьяк (наша-
тырны сьпірт) і даваць піць
чорную каву, моцную гарбаты,
валар'янавія каплі.

Толісі А. Пяткоў

І падалі кроплі нявіннай крыві
з савецкай сапёрнай рыдлёўкі.
Ты зорку са сьцяга і герба зьдзімі!
Навошта, навошта там зоркі?
Рыдлёўку малюць з крывавым лязом -
Вось свастыка вашай дзяржавы.
Вы нам несіце толькі сьмерць, толькі
ды іншай не прагніце славы. зло.
Калі ўжо рыдлёўка ў савецкіх руках,
То зброі страшнейшай ня будзе.
І гінулі з жахам, з адчаем ў вачах
Нявінныя мірныя людзі.